Sastamalan kaupunki, työvoimapalvelut

Lausunto

23.06.2025

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Esitetty lakimuutos on kannatettava siltä osin, että jo vuodesta 2023, jolloin hyvinvointialueet aloittivat toimintansa, on asiakkaiden aktivointisuunnitelmien laatimisvastuu jäänyt työvoimaviranomaisille. Hyvinvointialueilla ei ole ollut resurssia eikä osaamistakaan asiakkaiden suunnitelmien laatimiseen, kun ne eivät tunne eivätkä tutustu asiakkaisiinsa. Vaikeimmassa asemassa olevien asiakkaiden sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelutarpeita ei ole siten kartoitettu heidän toimestaan. Käytännössä hyvinvointialueen edustaja on ollut mukana vain etäyhteydellä, korkeintaan muutaman minuutin ajan, koska työvoimaviranomaisena emme ole suostuneet hyvinvointialueen esittämään asiakirjamenettelyyn. Asiakirjamenettelyssä he eivät olisi todellisuudessa mukana lainkaan, vaan allekirjoittaisivat työvoimaviranomaisen ja asiakkaan kahden kesken laatiman aktivointisuunnitelman. Kuntouttavan työtoiminnan siirtyminen hyvinvointialueille poisti kokonaan viranomaisvalvonnan ja lakia ei ole noudatettu.

Esitetyt muutokset saattavat johtaa näitä sosiaali- ja terveyspalveluita ensisijaisesti tarvitsevat asiakkaat vielä huonompaan tilanteeseen. Nyt jo työvoimapalveluihin on ohjattu paljon työikäisiä, joilla ei ole toiminta- eikä työkykyä. Heidän ensisijainen palvelutarpeensa olisi sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus, mutta hyvinvointialue on käyttänyt kuntouttavaa työtoimintaa näille asiakkaille. Kuntouttavan työtoiminnan palvelun on kuitenkin tarkoitus johtaa työikäiset työmarkkinoille tai työllistymistä edistäviin työvoimaviranomaisen tarjoamiin palveluihin tai koulutukseen. Koska kuntouttavaa työtoimintaa on käytetty sosiaalisen kuntoutuksen palveluna, niin palvelun vaikuttavuus on jäänyt heikoksi. Kuntouttavan työtoiminnan aikana asiakkailla tulee lain mukaan olla myös nimetty omatyöntekijä, jonka tulisi tukea asiakasta palvelun aikana. Nyt käytännössä nämä nimetyt omatyöntekijät eivät ole koskaan asiakasta tavanneet.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Esitetty muutos saattaa aiheuttaa sen, että toimeentulotukea saavat työikäiset syrjäytyvät pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle ja heidän palvelutarpeitaan ei jatkossa arvioida lainkaan eikä palveluihin ohjautumistakaan tapahdu.

Monialaista tukea tarvitsevat työikäiset työnhakijat tulevat todennäköisesti jatkossakin palveltua työvoimaviranomaisten toimesta ilman hyvinvointialueen edustajan läsnäoloa.

Kuntouttavan työtoiminnan paikkojen määrä on myös laskenut ja palvelunaikaista ammattitaitoista ohjausta sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta ei ole saatavilla työtoimintapaikoilla.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Esitetty lakimuutos työvoimaviranomaisen näkökulmasta voi myös johtaa siihen, että toimeentulotukiasiakkaan etuutta pyritään hyvinvointialueen toimesta muuttamaan työttömyysetuudeksi. Toiminnan tavoite siis muuttuu etuisuusperusteiseksi eikä asiakkaan palvelutarpeen perusteella järjestetyksi palveluksi. Lakiin tulisi selvästi säätää, että toimeentulotukea saavan asiakkaan etuus ei muutu palvelun aikana. Työttömyysetuus tulisi kyseeseen vasta, kun kuntouttavan työtoiminnan palvelulle asetetut tavoitteet kuntoutumisesta on saavutettu ja asiakas kykenee osallistumaan työvoimaviranomaisen järjestämiin palveluihin tai koulutukseen.

Työvoimaviranomaisen näkökulmasta katsottuna asiakastyö helpottuu siltä osin, että ei tarvitse lähettää hyvinvointialueelle kutsuja suunnitelman laatimistilaisuuteen, johon ei kuitenkaan hyvinvointialueelta osallistuta. Muutos mahdollistaa työvoimaviranomaiselle mahdollisuuden organisoida ja hallita asiakasvirtoja tehokkaammin.

Monialaisen yhteistyön / monialaisten suunnitelmien määrä tulee kasvamaan ja haasteet hyvinvointialueiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä asiakaspalvelussa siirtyvät monialaisten suunnitelmien laatimiseen. Työnhakijaksi ilmoittautuminen ei kuitenkaan tarkoita, että ilmoittautuva olisi työttömyysturvalain tarkoittama työnhakija, jolla on oikeus saada työttömyysetuutta. Kansaneläkelaitoksen asiantuntijat ja asiakaskirjeet ovat nyt jo vahvasti ohjanneet työikäisiä toimeentulotukea saavia laittamaan työnhakunsa voimaan ja heidän ohjauksensa tapahtuu ns. etuus edellä eikä asiakkaiden palvelutarpeita tunnisteta. Asiakasta ohjeistetaan ilmoittamaan, että hakee ja vastaanottaa kokoaikatyötä, vaikka olisi tiedossa, että asiakas on työkyvyttömäksi lääkärin lausunnolla todettu.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Esitetty muutos mahdollistaisi kaikille toimijoille resurssien tehokkaamman käytön ja sitä kautta taloudelliset vaikutukset voisivat olla merkittävät, jos jokainen toimija hoitaisi lakisääteiset tehtävänsä. On myös mahdollista ja jopa todennäköistä, että muutos tulee pidemmällä aikavälillä aiheuttamaan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia yhteiskunnalle, jos muutoksen myötä suuri joukko vaikeammassa asemassa olevia työikäisiä jää pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle. Kustannukset heidän osaltaan kohdistuisi paitsi julkiseen talouteen myös vaikeuttaisi työvoiman saatavuutta. Polarisoituminen aiheuttaisi myös muita yhteiskunnallisia ongelmia.

Hyvinvointialueille tulisi siirtää toimeentulotuen kustannukset, jotta niille syntyisi kannusteet järjestää lakisääteiset palvelut ja huolehtia työikäisten toiminta- ja työkyvystä. Asiakaspalvelu tulisi järjestää kasvokkain ja monialaisena niille, jotka siitä hyötyvät tai sitä tarvitsevat.

Kunnat joutuvat nyt maksamaan kustannukset, jotka aiheutuvat toiminta- ja työkyvyttömyydestä sekä työttömyydestä. Demograafisen kehityksen huomioon ottaen kuntien perustehtävä, elinvoimasta huolehtiminen, tulee entistä haastavammaksi, jos osa työikäisistä syrjäytyy työmarkkinoilta ja osaavaa työvoimaa ei ole saatavilla.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

-

Rautava Tapio
Sastamalan kaupunki

Leppäniemi Tiina
Sastamalan kaupunki, työvoimapalvelut